

החכם ד"ר משה גאסטר והקהילה התימנית בירושלים (בעקבות ביקורו בארץ-ישראל באביב 1907*)

ניצה דרויאן

ידיעה קצרה שהופיעה בעיתון 'ההשקפה'¹ הסבה את תשומת לבי לקשריו של החכם ד"ר משה גאסטר²—רבה של הקהילה הספרדית והפורטוגזית בלונדון— עם יהודי תימן בארץ-ישראל. בידיעה זו נאמר, כי בעת שהותו בעיר-הקודש ביקר בבתי-הכנסת של העדה התימנית בירושלים, התעניין במצבה וקשר קשרים עם מנהיגיה. הוא הכיר בעוניה והבטיח להשתדל בעבורה עם שוכו לארצו.³

ביקור גאסטר בארץ-ישראל

מעט מאד נכתב על גאסטר ומעט נודע על פעילותו הציונית באנגליה או על קשריו הרבים עם אגודות חובבי-ציון ברומניה ועם הקהילות בארץ-ישראל.⁴ ביקורו בארץ ב-1907 בא לו בהפתעה. הוא הוזמן על-ידי ידידו שמואל כהן, איש עסקים ממנצ'סטר. נסיעתם ארכה שבועות ארוכים והם

* המחברת מודה לפרופ' מרדכי אליאב על הערותיו החשובות למאמר זה.

1 ההשקפה, סט (כ"ג סיון תרס"ז), עמ' 7.

2 החכם ד"ר משה גאסטר, נולד בבוקרסט, רומניה ב-1856, למד באוניברסיטה בבוקרסט, בה הוכתר בתואר דוקטור ב-1880. ב-1881 קיבל סמיכה לרבנות מבית-המדרש לרבנים בברסלאו. הוא הגיע לאנגליה ב-1885, לאחר גירושו מרומניה בעקבות פעולות המחאה שלו על יחסה ליהודים. ב-1887 התמנה לחכם של הקהילה הספרדית בלונדון, משרה ממנה התפטר רק ב-1918, לאחר חילוקי-דעות עם פרנסיס-הקהילה. היה פעיל מאד בתנועת חיבת ציון עוד ברומניה ואחר-כך בתנועה הציונית באנגליה. נודע גם בספרייתו העניפה ותרם מספר לא מבוטל של כתבי-יד למוזיאון הבריטי. ב-1890 נשא לאשה את לאה לוסי, בתו של מיכאל פרידלנדר מנהל ה-Jews' College, ונולדו לו שבעה בנים ושש בנות. נפטר ב-1939.

3 בביקורו בלונדון בדקתי בארכיון גאסטר אם אכן עמד בקשרי מידע, התכתבות או סיוע עם העדה התימנית בארץ-ישראל. תודתי והערכתי נתונים לגבי יהודית לוי, האחראית על ה-Gaster Papers בספריית מוקטה של University College בלונדון שקיבלה אותי בסבר פנים יפות והנחתה אותי בסבך עזבונו הפורה של ד"ר גאסטר. בימים אלו יוצא לאור קטלוג שהוכן על ידה, המאיר חלק ניכר מכתביו. האגרות שלהלן מתפרסמות ברשותם האדיבה של The Trustees of the Gaster Papers בלונדון.

4 עד היום לא נכתבה ביוגרפיה על האיש וגם קשה לכתבה מפאת ריבוי העיסוקים והנושאים שהיה מעורב בהם, אם כי ארכיונו הפרטי עשיר ביותר. בנו תיאודור גאסטר ערך חלק מכתביו והוסיף פרטים ביוגרפיים מחיי אביו: M. Gaster, *Studies and Texts in Folklore, Magic, Mediaeval, Romance, Hebrew Apocrypha and Samaritan Archeology*, Prolegomenon by Th. Gaster, New York 1971. לתולדות חייו של ד"ר גאסטר ראה גם: א' אלחנן, חיבת ציון בבריטניה 1878-1898, תל-אביב תשל"ד (מפחח); J. Frankel, 'Chaim Weizmann and Haham Moses Gaster', *Herzl Year Book*, VI (1964-1965), pp. 183-237; V. Newall, 'The English Folklore Society under the Presidency of Haham Dr. Moses Gaster', מחקר המרכז לחקר הפולקלור, ה (תשל"ה), עמ' 197-225; C. Roth & M. Gaster, *Transactions of the Jewish Historical Society of England*, XIV, 1935-1949, pp. 247-252; B. Schindler (ed.), *Occident and Orient—Gaster Anniversary Volume*, London 1936, pp. 1-36; idem (ed.), *Gaster Centenary Publication*, London 1958

סיירו במזרח, מאלכסנדריה ועד ביירות; בדרכם ביקרו באתרים היסטוריים וכן במקומות יישוב מעניינים, במיוחד בקהילות יהודיות.

גאסטר הרבה לשלוח מכתבים מטיול זה. בין היתר כתב לאשתו פרטים רבים על מסעותיו, על פגישותיו עם אישים שונים וכן על תגליותיו ההיסטוריות, שלחלקן—כמו לכתבי-הקודש של השומרונים—חשיבות ניכרת.⁵ אף-על-פי-כן בולטת העובדה שמעט מאד נשתמר מחוויותיו על ביקורו בירושלים, לעומת ריבוי אגרותיו ומברקיו מכל מקום אחר, רק שלושה מכתבים נמצאים בארכיון על הביקור בירושלים, והאחרון שבהם נשלח מיפו, לאחר צאתו את העיר (נוסף על הגלויות הרבות ששלח מארץ-ישראל לילדיו).⁶ בארכיון נמצאים גם שני יומניו מטיול זה. בלוח השנה (לועזי בלבד) רשם בקביעות את שמות פרשות-השבוע ומעט מפגישותיו; מעניין שבשבועיים בהם ביקר בירושלים, באמצע חודש מאי 1907, לא רשם בלוח דבר. גם ביומנו האישי, הגדוש פרטים רבים ממסעו באוניה ומביקורו באלכסנדריה, כתב על ארץ-ישראל רק בעמוד האחרון: 'עצבותה של ארץ-ישראל, חוסר-תקווה, נציגים של תנאים-חיים שונים... יש להם בית-חולים משלהם'.⁷

לא יקשה לעמוד על מחשבותיו ולהבין את הרגשות, הרגשת בן תרבות המערב המבקר בעיר-הקודש הנכספת—והיא מלאת זוהמה ומחלות, והוא מוטרד ללא הרף על-ידי מבקשי כספים למיניהם.⁸ ואכן, שליחים מכל המוסדות שבעיר באו לפקדו, הזמינוהו לבקר במוסדותיהם ועל-ידי כך קיוו, כמובן, לתרומה או להבטחת עזרה. גאסטר שמר בקפדנות על כרטיסי-הביקור שהוגשו לו, מכתבי ההמלצה ושאר אגרות מעין אלו, ולכן קל לשחזר את סדר יומו העמוס.⁹ אין ספק שהוא עצמו היה

5 מכתביו נמצאים בארכיון גאסטר, תיק מאי-יוני 1907.

6 לעניין מיעוט המכתבים מירושלים יש להעיר כי גאסטר הועסק ימים כלילות בעיר-הקודש (ראה להלן) או שחלק מכתביו אלו נשמרו יחד עם מסמכים שהוחזקו כבעלי ערך בכספת המשפחה ב'Chancery Lane'. היא הושמדה עם כספות רבות אחרות בפגיעה ישירה בהתקפת אוויר במלחמת-העולם השנייה. אולם, לא מן הנמנע שיתגלו מכתבים נוספים בחומר הממשיך לזרום לארכיונו מבני-המשפחה.

7 ארכיון גאסטר, תיק מאי-יוני 1907.

8 עליהם הוא כותב לאשתו: 'What misery, physical and moral' (מכתב גאסטר לאשתו מה-17.5.1907, א; גאסטר תיק מאי-יוני 1907).

9 בפגישותיו המרובות שוחח עם הרבנים סאלאנט, פאניז'יל, גאגין ואחרים; הוא ביקר במוסדות חינוך: בבית-הספר אולינה דה-רוטשילד, בבית-המסכה לחינוך יתומים, בבית-החינוך עוורים, בישיבות 'תורת חיים' ו'עץ החיים' וכדומה. גאסטר גם פקד בתי-חולים ומוסדות שיקום, כ'שערי צדק', 'משגב לדרך', 'מושב זקנים וזקנות'; וכן התראה עם נציגי ארגונים שונים, כגון: חברי 'אגודת ארץ-ישראל' (שקראו לעצמם האגודה הציונית הראשונה בארץ-ישראל). חברי אגודות-פועלים, בני כולל רומניה ועוד. נוסף לכך זכה החכם לביקוריהם של אישים לא מעטים, כאליעזר בן יהודה ואחרים. בין הפניות אלו נמצאה גם זו של ישראל הלוי טלר (נולד תרצ"ו בגאליציה ונפטר ברחובות בתרפ"ב) מעסקני תנועת חובבי ציון ומורה בדקדוק ובלשון העברית, שחי ברחובות מאז עלייתו בתרנ"ז. הוא שהה אז בירושלים ובקשתו מגאסטר אופיינית מאד לבקשות ולתחינות שהומטרו על האחרון מכל צד להשליט שלום וסדר בהנהגה היהודית בעיר. מאבק התחולל באותם ימים בירושלים על כס הרבנות הראשית. בב' באלול תרס"ו נבחר הרב יעקב מאיר לרב ראשי אך בגלל מריבות ותככים ותחירות שנעשו נגדו נתבטלו הבחירות וכיהן במקומו הר' אליהו פאניז'יל. בעניין זה כתב ישראל הלוי טלר לגאסטר:

... מה מאד חפצתי כי אוכל עוד פעם לראות את כבודו ולדבר אתו! אך רואה אני כי הדבר הזה כמעט יבצר ממני בהיות כבודו טרוד מאד גם ביום וגם בלילה בעסקי הקהילה פה, המסבכים. אשמח אם תמצא ידו להשיר הדרך אל השלום, אל השלום האמיתי... ולמען ידע כבודו מי ומה הם הצדיקים הגדולים אשר דאגו כל כך להיהדות ויהיו עוזרים למתנגדי הרב יעקב מאיר להורידו מעל כסא הרבנות, הנני נותן בזה לפני כבודו גליון אחד המכיל מעט מהרבה מעשיהם המתועבים... [הגליון לא נמצא] (המכתב מט' סיון תרס"ז; ארכיון גאסטר, תיק מאי-יוני 1907).

מעוניין לראות, לחוש ולהתרשם; אולם לא יכול היה לעמוד במתח ובעומס וכמעט כרע תחתיו מאפיסת-כוחות.¹⁰

גאסטר והקהילה התימנית בירושלים ביום חמישי, ה-16 במאי 1907, ביקר גאסטר בבית-הכנסת של העדה התימנית ב'נחלת צבי'. הוא שמע את בקשות העזרה של מנהיגיה והבטיח להם הבטחות מספר הקשורות בנדבת כספים מחד גיסא ובסיוע מוסרי וגיוס תמיכה בקרב הקהילה היהודית בלונדון מאידך גיסא. על רשמיו כתב לאשתו:

I receive ovations where I go and one incident that happened yesterday was so stirring that it has made me take immediate steps to help with some satisfactory results. 500 Yemenite Jews kneeling packed like herrings in their Synagogue. The Hachamim haggard worn and I sitting in the middle. Breathless silence. The Hacham in sobs and talks of woe and persecution unexampled at the hands of the Seph. Community. They listen quietly to my promise of doing what I can't. Then a yell out of 500 throats: 'רחמים'... I leave dazed and deeply affected.¹¹

הקהילה התימנית בירושלים התארגנה בהדרגה מאז תרמ"ב; בשנות השמונים של המאה הי"ט כוונו עיקר מאמציה לנסינות למצוא פתרון לבעיית הדיור. לאחר-מכן דאגו עסקני-הקהילה להקמת מוסדות-חינוך ובראשית המאה נכונו מנהיגיה לפרידה מעל הכולל הספרדי ולהקמת כולל עצמאי. הזדמנות זו ניתנה בידם במחצית השנייה של שנת תרס"ח, עם מהפיכת 'התורכים הצעירים' ולאחר סירובם החד משמעי של ממוני הספרדים לשלם בעבור התימנים את מס-הצבא לשלטונות (ראה איגרת ב, להלן). לא בכדי גרסו מנהיגי הספרדים כי על התימנים להשתתף במימון הוצאות מס-הצבא; עוד בשנים האחרונות של המאה הי"ט, ובעיקר בראשית המאה העשרים, חל שיפור ניכר במצבם הכלכלי של בני-העדה. אם בבואם נחשבו לעניים מרודים, הרי כמשך שתי עשרות שנים דאג חלקם להיטיב מצבו הכלכלי ולהתאים עצמו למקצועות הנדרשים בשוק העבודה הירושלמי, בעיקר במקצועות הבנייה, והיו מביניהם שזכו גם לעושר-מה.¹²

מהבחינה הכלכלית-החברתית הבינו מנהיגי-העדה הבן היטב, כי היישוב היהודי בירושלים, על כולליו השונים, תלוי בקהילות היהודיות בחוץ-לארץ, וניסו אף הם כוחם בקשירת קשרים עם

10 לאחר שובו מירושלים ליפו כתב גאסטר לאשתו:

The time has not yet come for me to form a clear retrospect of what I have gone through... no man had seen so much of Jerusalem and so thorough, and no man has been more troubled by people than I have been. I made my visits unexpectedly and saw every Institution, Community, Yeshiva, Hospital, Synagogue, Orphanage, Asylum and even the dwellings of the poor and most of the things of an historical character. Thus I feel quite done up...

ממכתבי גאסטר לאשתו מה-24.5.1907 (א; גאסטר תיק מאי-יוני 1907). בהמשכו הוא מספר על חמש-ש חבילות שהוא שלח אליה מירושלים ואשר הכילו כנראה גם ספרי-הקודש, אליהן מתייחסת איגרת ג, להלן.

11 מכתב גאסטר לאשתו מה-17.5.1907 (תיק מאי-יוני 1907).

12 אין אפשרות במסגרת מצומצמת זו להרחיב על כך את הדיבור; אפרט בעניין זה במקום אחר.

החכם ד"ר משה גאסטר (1856-1939)

קהילות אלו— בוודאי שניצלו ההזדמנות לעשות כן בביקורים שערכו נכבדי היהודים מחוץ-לארץ בארץ מדי פעם בפעם. בהקשר זה יש לראות את פנייתם לחכם ד"ר משה גאסטר ואת נסיונותיהם הנואשים שלא לנתק מגעיהם הראשונים עמו.

הביקור אצל הקהילה התימנית השאיר על ד"ר גאסטר רושם מדכא. אבל כבר במכתבו זה נרמז מדוע לא השיב לארבע האגרות שהריצו אליו לאחר עזבו את העיר. לכאורה קשה להבין מדוע לא כתב תימנים ומדוע לא קיים הבטחותיו, שכן שמו הלך לפניו כפטרונם של פשוטי-העם מבין היהודים הזקוקים לעזרה. ברם, יש לזכור כי בחזרתו לאנגליה העסיקוהו פרטי הקונגרס הציוני השמיני, שעמד להתקיים בהאג, וכן ענייניה הכושלים של הפדראציה הציונית בארצו. לאחר הקונגרס, נפל גאסטר למשכב למשך חודשים ארוכים. אולם, ניתן לשער כי בעיקרו של דבר, בחזרתו מירושלים הגיע להכרה שאין ביכולתו להושיע במחלוקת הגדולה שנפלה בין הצדדים בעיר; ואפילו צדקו התימנים בתלונותיהם— מה יוכל להועיל להם מרחוק?! על כן, נראה שבחר לשתוק ולהתעלם מפניותיהם של ראשי-העדה, תגובה שלא היתה אופיינית לו כלל.

אכזבת ראשי-הקהילה התימנית בירושלים מובנת מאליה. אולם מעיון ראשון בארכיון הקהילה¹³

13 נראה שלא נתמזל מזלו של ארכיון ועד העדה התימנית בירושלים. משך שנים כמעט ונבצר היה מהחוקר להשתמש בו וחלקו נרקב ונאכל על-ידי עכברים. עד היום נתקלת כותבת שורות אלו בקשיים. אין סידור או רישום של מסמכי הפוורים, וחבל!

עולה, שמכתבי תחינה ובקשה לעזרה הפיצו התימנים לעשרות ולמאות בשנים 1908–1911, ורק חלקם הקטן נענה. לכן, ספק אם שתיקתו של גאסטר היתה יוצאת דופן במיוחד ועוגמת הנפש שנגרמה להם, לדאבונם, היתה כללית יותר.¹⁴

ארבע האגרות המתפרסמות להלן תורמות להאיר את קורותיה של העדה התימנית בשנים תרס"ח–תרע"א. הקשיים שהוצבו בפניה בשנות התארגנותה כקהילה עצמאית היו רבים ושונים ומקבלים ביטוי במכתבים אלו של מנהיגיה המבקשים עזרה.

באיגרת א, שנכתבה בחשוון תרס"ח, מסופר על ההוצאות הגדולות שהיו מנת-חלקם של בני-העדה בעת ארגון החינוך. אמנם כבר מראשית שנות השמונים של המאה הי"ט דאגו בעצמם לחינוך ילדיהם, משום שרצו לשמור על מסורתם מימים ימימה; אך בראשית המאה העשרים גדלו הוצאות אלו מפאת הצורך לשפר הן את המבנים והן את איכות החינוך במסודותיהם. בקשתם העיקרית מד"ר גאסטר היתה, אפוא, סיוע כספי. באיגרת נרמז גם על המריבות הנמשכות בינם לבין הספרדים: 'עוד חמלת מנהלי ק"ק הספרדים פונה אליה עורף', שהדן הגיע עד לחכם-באשי משה הלוי בקושטא.¹⁵ בסיומה, מוזכר מצבם הכלכלי הקשה בדרך-כלל של בני-העדה, שמספרם אז בירושלים כ-2,500 נפש.

איגרת ב, מאדר א' תרס"ח, מתמקדת בכוס-היסורין שנכונה לתימנים מיד הכולל הספרדי. שיא הסבל היה מאסרם של נכבדי-התימנים על-ידי השלטונות למשך שבועים יום, משום שלא שולמו העסקרייא—מס-הצבא—בעבורם. שוב עולים עוניים של בני-העדה ועובדת היותם מקופחים אף בחלוקת המזון, שניתן לשאר אביוני העיר. בקשתם לסיוע כספי באיגרת זו נועדה לשלם את מס-הצבא, 'מצות פיקוח אלפיים ות"ך נפשות, פדיון שבויים ממש' ולעזרה לעניים.

באיגרת השלישית, מסיוון תרס"ח, מביעים מנהיגי-העדה מעין תרעומת—אך בעיקר פליאה—על ד"ר גאסטר, משום שלא זכו למענה ממנו. שוב מזכירים הבטחותיו לסיוע כספי בתחום החינוך, וכן בעניין חוב שחב להם, לדבריהם, גם מקיבוץ כספים בעבורם בירושלים וגם על חשבון ספרי-קודש שלקח מהם ולא ראו תמורתם. במרכז מכתבם—הכרזתם על ארגונו העצמאי של כולל התימנים והעול הכבד הרובץ עליו בשל הצורך לשלם את מס-הצבא. הם חותמים כבעבר בבקשה להחיש להם עזרה למימון תשלומיהם השונים.

שונה בתוכנה ובצורתה היא האיגרת הרביעית, מחשוון תרע"א (ראה תצלום). מנהיגי הכולל התימני, שהתארגן בינתיים, אינם מבקשים הפעם סיוע כספי, אלא התערבות למענם בקרב

14 העתקים ממכתבי הכולל התימני בירושלים—בעיקר מאז 1908—מצויים בארכיון ועד העדה הנ"ל, מהם מתברר שחלקם הופץ על-ידי שד"רים וחלקם נכתב לאישים ומנהיגים בחוץ-לארץ, שאת כתובתם קיבלו התימנים מעמיתיהם בעיר-הקודש. אחת הדרכים בהן השתמשו לאיסוף כספים היתה מינויו של גבאי מקומי מטעם הכולל התימני בירושלים (בדרך-כלל השתדלו שיהיה ממוצא תימני), שהסכים לקבץ באופן שיטתי ומתמיד למענם ולשלוח התרומות ישירות אליהם. כדוגמא לכך משמשים המכתבים לקהילות התימנים במצרים בפורט-סעיד, נא-אמון, אלכסנדריה וקאהיר. מנהיגי הכולל כתבו גם לפרנסי קהילות ורבינים בסוריה (חלב, דמשק) ובצפון-אפריקה, וגם לאירופה המרכזית והמערבית: לפקו"א באמסטרדאם, לבודפשט ולקהילות נוספות בהונגריה, לגרמניה (פראנקפורט ועוד) ולאוסטריה, בעיקר לווינה; כמו כן כתבו לרב מנחם וייל בפאריס (הקשרים עם מערבי-אירופה נעשו בדרך-כלל בתיאום עם ממונה כולל הו"ד בירושלים—יהונתן בנימין הורוביץ). מכתבי העדה הגיעו גם למקומות רחוקים באמריקה, כבואנוס-איירס, סינטינאטי, בולטימור (לעיר זו כתבו להרי פרידנוואלד, נשיא הפדרציה הציניית באמריקה), לניו-יורק, וגם למזרח הרחוק: לשנחאי, בוכארה, בומביי וכלכותה. לעומת ריבוי המכתבים מירושלים, היו התשובות וההיענות לפניות—מועטות ביותר.

15 לעניין זה ראה גם: 'רצהבי, זכור לאברהם', פרקים בתולדות הישוב היהודי בירושלים, ב, עמ' 181–185.

המפקחים על כספי הצדקה מפרי עזבון השר משה מונטיפיורי. מסתבר שכיוון שהסכומים לא הגיעו ישירות אל התימנים אלא דרך הספרדים, מצאו הללו לנכון לקבוע מה יינתן לכולל התימני ולא לפי האמת והצדק—כלומר, לא כפי שניתן לכל הכוללים האחרים. יוצא אם כן שהתימנים לא קיבלו אלא תמיכה בשני תלמידי-חכמים ובאלמנה אחת, בעוד שבכוללים האחרים נתמכו לפחות שלושה תלמידי-חכמים, עני אחד ואלמנה אחת מכספי הקרן. חשיבותה של האיגרת בכך שהיא מגלה כי גם לאחר הפרדות הכולל התימני מהספרדים לא נכוננו יחסי שלום ואחוה ביניהם. כן נראה שגם שלוש שנים לאחר עצמאותם לא הוכרו ככולל על-ידי הכול.

אשר לחתימות על האגרות. קל להבחין בשלושת החותמים העיקריים היו תמיד: שלום יוסף אלשיך, מעסקני הוועד הרוחני; אברהם חיים אלנדאף, מעסקני הוועד הגשמי; ושלום יוסף עראקי—אב"בית-הדין. האחרים התחלפו לפי תפקידיהם, כמו, למשל, יחיה שלום סרי לוי ששימש כסוכן הכולל מספר שנים. השאר היו פעילים בוועדים השונים בשנה זו או אחרת.¹⁶

16 להלן פרטים ביוגרפיים על האישים החתומים על האגרות:

א כלופי, שמואל אהרון. יליד כפר בית-סלם שבתימן. עלה לירושלים בראשית שנות התשעים של המאה ה"ט ולאחר תקופת מגורים קצרה ב'בית ישראל' היה ממייסדי שכונת 'בית סלם' התימנית שבקרבתה והתגורר בה (ראה מאמרי על השכונה העומד לראות אור בקרוב). בנאי במקצועו והיה פעיל מאד בוועד העדה בראשית יסודו, אף תרם לקופתו בנדבנות לא מעטה. חבר הוועד הגשמי ומבין הממונים על סדרי חלוקת הכספים בכולל.

אלביד'אני, סעדיה. מפעילי ועד העדה התימנית בירושלים וממוניו. מוצאו מחתה שבתימן. ב'ספר הנפוס' מתרס"ח נזכר כמדביק שברי כלים במקצועו. התגורר בשכונת 'בית סלם' בירושלים.

אלשיך, שלום יוסף הלוי (1859–1944). הגיע לירושלים מצנעא בתרנ"א ומיד התמסר לצורכי-ציבור. מאז שנות התשעים הראשונות היה מעמדי-התווך של העדה התימנית יחד עם ר' אברהם נדאף ור' שלום עראקי. היה נציג התימנים בוועד הרוחני של קהל הספרדים ואחר-כך עם ארגון הכולל התימני העצמאי, יושב-ראש הוועד הרוחני. משך שנים רבות היה מהממונים על הישיבה 'תורת משה' ובתלמוד-תורה 'תורה אור', ובכלל פיקח על סדרי החינוך בקרב מוסדות העדה. בתרס"ח היה מבין הנאסרים בגין תשלום העסקרייא (ראה איגרת ב, להלן).

דאר, יוסף סאלם. סוחר, מוצאו מצנעא. היה מפעילי הכולל התימני ומבין החותמים והמאשרים את סדרי ועד העדה בראשית כינונו וכן את הוצאותיו הכספיות.

דמתי, חיים סעדיה. מעולי צנעא. הגיע לירושלים בשנות התשעים של המאה ה"ט. מפעילי התימנים בארגון ובממון למען הקמת כולל עצמאי. אחד ממורשי העדה וממוניה, שנבחר בתרס"ז יחד עם ר' שלום אלשיך ור' אברהם נדאף כמייצגה לשם משא-ומתן עם הספרדים. בנו, יצחק שבטיאל, מסר לי כי בראשית ימיו בירושלים, למד אביו בישיבת 'בית-אל' על-שם המקובל ר' שלום שרעבי ואחר-כך בישיבות אחרות של עדת האשכנזים.

כלב, שלמה. מוצאו מצנעא ומקצועו בירושלים—סתת אבנים. ממנהיגי העדה ונדבניה, חבר הוועד הגשמי ומהממונים על סדרי חלוקת הכספים.

נדאף (אלנדאף). אברהם חיים (תרכ"ו–ת"ש). מראשית שנות התשעים, עם עלייתו לירושלים מקרית אלקבל (הסמוכה לצנעא), היה ממנהיגי העדה. התפרנס מעבודת הצורפות. לימים—עם הפירוד מהספרדים בתרס"ח—היה יושב-ראש הוועד הגשמי ואחד משלושת עמודי-התווך בהנהגת העדה עד סוף מלחמת-העולם הראשונה. בשנים שלאחר-מכן פרש מעסקנותו והתמסר לתורה ולמחקר. חלק מזכרונותיו פורסמו על-ידי יהודה רצהבי (לעיל, הערה 15).

נהארי, יוסף סעדיה הלוי. מוצאו מאלעריס שבתימן. ב'ספר הנפוס' של העדה התימנית מתרס"ח רשום כתלמיד-חכם הלומד בישיבה. מעסקני העדה ושד"ר הכולל. ראה עליו להלן, הערה 59.

סרי, יחיה שלום לוי. מוצאו מצנעא ומלאכתו בירושלים—מוכר חלב. ממנהיגי העדה התימנית. נזכר רבות במסמכיה משום נדבנותו ופעילותו ושימש כאחד מחברי הוועד הגשמי בה. מאז תרס"ה היה מורשה ואחר-כך סוכן כללי לענייני כספים—במשרה זו שימש בשכר.

עראקי, שלום יוסף. בן למשפחת כוהנים, מנהיגים ודיינים מפורסמת בצנעא. הגיע לירושלים בתרנ"ב. אב"בית-הדין של העדה ומשלושת מנהיגי הראשיים. פעל רבות בתחום החינוך ובעיקר בישיבת 'חיי שלום'.

שחב, אברהם בן סעדיה. מוצאו מצנעא. ב'ספר הנפוס' מתרס"ח נזכר מקצועו כלומד בישיבה וכן כשוטח. מפעילי העדה בראשית התארגנותה לכולל עצמאי וחבר הוועד הרוחני.

לשמות העסקנים בעדה התימנית ותפקידיהם ראה גם: ר' רצהבי, בואי תימן, תל-אביב תשכ"ז, עמ' 331.

יום ה', ט' חשון התרס"ח

למי כל חמדת ישראל ראש גולת אריאל, צדקתו כהררי אל, ה"ה המאה"ג,¹⁷ מעוז ומגדול, איש חי רב פעלים, ולהחיות רוח שפלים, הנשר בעל כנפים, מרוחו פי שנים, תורה וגדולה, לו נאווה תהלה, לפני שמש ינון שמו מעלת רום כת"ר¹⁸ ד"ר משה גסטר שליט"א, יברכהו ה' מציון ויראה בטוב ירושלים אכ"ר!¹⁹

אחרי נאחו בשבח קרן הוד תורתו וגדולתו, ואחרי הברכה, עדת ה' יושבת ציון וירושלים, היא קהלת קדש התימנים, תרהיב בנפשה עז לקדם פני הוד כבודו בתורה, על כל הטוב אשר גמל אתה, בבואו אל הקדש פנימה, וברגש החמלה למען האמת והצדק, אשר בזה יתאמרו ויתהללו כל ישרי לב, הבטיח להרבות להטיב עמדה, כידו הגדולה הטובה והרחבה וענות צדקתו, גודל אהבתו ורוב חמלתו, מלא לומר כי למען ציון לא יחשה, בעלות זכרון ירושלים על לבבו הטהור יעלה גם זכרונה לטובה בכלל, בפרט לאמץ ברכים כושלות, ולחזק ידים רפות, ידי העמלים לתורה ולתעודה, ממקומו הוא יפן ברחמים לתמכה ולסעדה, לפרוע את שארית החובות אשר השתרגו על צוארה, לצרכי בנין שני הבתים עבור התלמוד תורה להושיב שם מלמדים להועיל לחנך את הילדים על דרך תוה"ק ודרך ארץ,²⁰ במדה טובה ירים תרומת הקדש בסך חמישה וחמישים נפוליאון זהב²¹ מאת נדיבי עם מגיני ארץ הקדושה, ובאשר הואיל משה לעסוק במצוה, ובשובו אל נוהו בשלום ויופיע בהיכלו כבוד אומר כולו יבא לגמרה, כן יעמוד בעזרת ישראל מדי שנה בשנה בסך חמישים פראנק על הוצאות שכירות המלמדים וכדומה,²² עלית על כולנה זו לזו צוה להודיע בכל עת ועונה את כל פרשת העבר התנהגות ותהלכות עדת הספרדים אתה, אם לשבט אם לחסד. על כל זה כל העדה כולם קדושים, תמצא חוב קדוש בנפשה לבוא שערי שער רחמים לשפוך שיחתה ולהפיל תחנתה, להושיט לה את שרביט צדקתו את הסך הנו' ע"י חברת אנגליא פלסטינא באנק אשר בעיה"ק ירושת"ו²³ ויגיע מתן דמים ליעוד הנרצה ולמטרה נחוצה לפרוע את החוב הנו' ביפה

17 החכם הגדול או הרב הגדול, המאור הגדול.

18 כבוד תורתו.

19 אמן כן יהי רצון.

20 בני העדה התימנית כבר יסדו, עוד בשנות השמונים של המאה ה"ט, כמה מקומות בהם קיבלו ילדי התימנים חינוך ולימוד מסורתי לפי מנהגייהם, למשל בכפר השלוח, וכן בשכונת משכנות. המדובר כאן ברכישת שני בתים (ואולי באותם חדרים שאחר כך נרכשו על-ידי נדבה ממשפחת בנין העשירה שבעדן). שיישאו רכוש הקהילה התימנית.

21 קשה להבין כיצד הגיעו לסכום זה במדויק אלמלא הבטיח להם במפורש. ראה גם להלן, הערה 48.

22 זו תרומה שנתיית סטאנדארטית, שנמצאו נדיבים שונים שהעבירוה אליהם למטרה הנוכרת. הסכום נזכר מדי פעם במכתביהם של פרנסייה העדה הנמצאים בארכיון ועד העדה התימנית בירושלים. השווה גם: ההשקפה, עה (י"ג תמוז תרס"ז), עמ' 7.

23 סניף א"פ"ק בירושלים נפתח באוגוסט 1904 בחסות הקונסול הכללי הבריטי. למנהלו מינה ז"ד לבונטין את הד"ר יצחק לוי (1866-1950) ולסגנו את מר אליהו ספיר (1869-1911).

שעה אחת קודם יגיע זמן הפרעון השנתי המוגבל ביום ר"ח טבת הבעל"ט.²⁴ ידי עמליה אסורות צר להם צר, מר להם מר, נפעמי רוח ואובדי עצות המה, נחתם לפנייהם כל הדרכים, ולקדם פני הרעה הנשקפת, מה טוב ומה נעים גורל צדיק צדקות אהב, אם מה יצא הדבר אשר הוד כבודו יהיה למלאך מושיע, לפרוק ממנה את העול הזה ולהסיר מעליה את החוב הנוז', למען ישארו הכתים ההם קדש לת"ת לעד לעולמים זכות תורת אמת הבל תינוקות שלב"ר²⁵ תגן עליו אף המגן!

ועל דבר מצבה בכלל הרוחני והגשמי, הלא טוב אמנה, כי עודנה טובעת ביון מצולה, עוד חמלת מנהלי ק"ק הספרדים פונה אליה עורף, עוד טרם נתפורו ענני התוגה, עוד לא זרחה עליה שמש צדקה, אף אחרי השיגו הפקודה הרוממה מראש עדת הרבנים הוא הרה"ג קאימקאם חכם באשי אפנדי מקרית מלך רב רב"י הרמ"ה²⁶ שליט"א לילך בדרך טובים ולהתנהג את עדת התימנים בצדק וביושר, והם כמאז כמו פתן חרש אטמו אונם, בוטחים על חילם ורב עשרם, כי להם העז והמשרה בשרירות לבם ילכו ולא ישובו מפני כל, כל הרוחות לא יזיזם זיו כל שהוא!

העדה הקדושה והטהורה, התמימה יפה וברה, לא נחל שרק ויעלת חן, למען כבוד ארה"ק²⁷ בל יתחלל, עודנה שותת כוסה כמאז, ותשם מחסום לבל יודע בשער בת רבים,²⁸ עודנה כספינה המטרפת בים צרה וכתורן בראש הר הקדש, לפני ה' שופכת לב כמים, ובמסתרם תבכה נפשה, כי ישים קץ לכל צרותיה, רחם ירחם על בניה, הנאנחים והנאנקים, הרובצים תחת על הארנוניות והמיסים, מלבד אשר היוקר יאמיר מיום ליום, שער כל עלה פי שנים, עוללים שואלים שואלים ללחם ופורס אין. ימי הגשמים ממשמשים ובאים, ועוד טרם המטיר ה' על פני כל הארץ, העיר הקדושה סובלת הרבה מצחי ומצמאון בכלל, בפרט העדה העניה, יד ה' נגעה בה כי רובם ככולם בזעת אפם וביגיע כפם אוכלים לחם לרוון, מה יעשו בימים ההם מאין יבוא עזרם. עיניהם צופיה לישועת ה' ולחסדי יריאין עושי רצונו, רודפי צדקות וחסדים, זכות המצוה כי רבה הוא פיקוח יותר מאלפים נפשות כדאי לקנות שני עולמים, העושים ומעשים יתברכו מפי הצור תמים, בשנות חיים ואורך ימים עד יעמוד כהן לאורים ותומים! תיקר נא נפשינו בעיניו, להחיות העצמות היבשות, לכבדנו נא בתשובתו הרמתה, במקום גדולתו, ענותנותו המדברים בעדו. עם ה' אלה, מברכים אותו בכל ברכות שבמקדש כחפצו וחפץ עבדי ה' חו"ר²⁹ וראשי קה"ק התימנים בתוככי ירושלים תובב"א.

24 הבא עלינו לטובה. לא מן הנמנע שנדרשו לשלם בתאריך הג'ל כנהוג עבור שנה מראש, ומכאן חלק מהמצוקה.
25 של בית רבן.

26 ראש רבני תוגרמה והחכם באשי בקושטא—ר' משה הלוי (נפטר י"ד תמוז תר"ע). ראה הספר עליו: החבצלת, כ"ד בתמוז תר"ע, עמ' 327.

27 ארץ הקודש.

28 אין זה נכון לומר שלא פרסמו התימנים את מצבם ויחסם של מנהלי הקהל הספרדי אליהם. אדרבה—ועיתונות התקופה תוכיח. אולם אמת היא כי רק בחודשים האחרונים של תרס"ח הופצו מודעות קורעות לב על מצבם הנורא בדבדד עם הסיבות על הפרדתם מהספרדים. ראה, לדוגמא: ההשקפה, סח (י"ד אייר תרס"ח), עמ' 4. המודעה חוזרת על עצמה גם בגליונות אחרים. לעניין זה ראה גם: ההשקפה, י"ז חשון תרס"ט, עמ' 4.

29 חכמים ורבנים.

הצעיר חיים בכ"ר ³² סעדיה ס"ט	הצעיר שלום יוסף עראקי כ"ץ ³¹ ס"ט	(חתומים) הצעיר שלום יוסף אלשיך הי"ו ³⁰ ס"ט
שלמה כלב הי"ו	הצעיר אברהם חיים אלנדאף יצ"ו ³³ ס"ט	יוסף סעדיה י"ץ הלוי נהארי ס"ט סעדיה אלביד'אני ס"ט

(חותם) ועד ק"ק תימנים ירושלים

(המעטפה—נושאת את התאריך מאוקטובר 1907—ועליה הכתובת למכתבים חוזרים: הרב אברהם אלנדאף, שערי פינה בירושלים.)

איגרת ב

בשם ה' השוכן בציון רוב שלום עד בלי ירח, קרנו ירום יציץ ויפרח עד ביאת דאין ומורא, הוא עטרת ראשנו, כליל תפארתנו חובב ארצנו יושב בסתר לבבנו האלוף המרומם הרה"ג וכו' וכו' שמו מפוארים הרב ד"ר משה גסתר יחשל"א.³⁴ לשלום אין קץ!

אחרי דרך מבוא השלום שפל קול תחנת קהל התימנים הנתונים בצרה ומצוקה ובא עוד הפעם לבקש ולהתחנן מלפני הוד כבודו להחיש להם פדות ורוחה. זה כמה הרהבנו עז לבוא בהיכלו כבוד אומר כולו, להודיע ברעת העובר ותקותנו בטח יחיש לחזק ידיים רפות ולאמץ ברכים כושלות וימינו תסעדנו להחיות העצמות היבשות באומר ודברים אם יחיינו ונחיה הן לדאבוננו עד כה לא זכינו לברך ברכת הנהנין.³⁵ כבר מלתנו אמורה כי סגר עלינו המדבר ואין לנו לפנות לעזרה בצרה אם לא להדרת גאוונו אשר על דברתו הבטיח להטיב אותנו כידו הגדולה הטובה והרחבה אחרי אשר למראה עיניו שפט בצדק שפל מצב האיום של קהל התימנים בכלל, ובפרט לרגלי הרדיפות של ועד הספרדים, לא קמה עוד רוח בנו רבת שבעה לה נפשנו לעג בחרבות שנונים מאת האכזרים העשירים בעלי הון הממלאים חוריהם כסף תועפות משוד עניים ואנקת אביונים,³⁶ נפעמנו ולא נדבר, לא יאומן כי יסופר עד היכן אהבת הכסף והשנאה לעניים קלקלה השורה. ארבעה פעמים ממרים היו לדברי כבוד קדושת הרמ"ה שליט"א רב הכולל ומנהל עדת ישורון בארצות תוגרמה, אשר בענותו וחמלתו לא יכול להתאפק ומחל על כבודו הרם ושלושה פעמים הופיע עליהם במכתבים בעתירה ואזהרה

30 השם יחיהו וישמרהו או ה' ישמרהו ויצילהו וכו'.

31 כהן צדק.

32 בן כבוד רבי.

33 ישמרהו צורהו ויחיהו וכו'.

34 יחי שמו לעולמים אמן.

35 מכאן שלא נענו על מכתבם הראשון, ובכלל הבטחותיו מאז ביקורו לא נתממשו.

36 ההגומה כאן ברורה לעין. יחד עם זאת פחתה התמיכה לתימנים, במיוחד מאז ראשית המאה העשרים, מעם הקהילה הספרדית. על הסיבות לדבר עוד אפרט במקום אחר.

כי יעמדו בעזרה ולא יוסיפו לדאבה עוד, ובפעם הרביעית בראותו כי תקותו נשארה מעל ועדיין השטן מרקד הוסיף לשלוח אליהם תלגרם התראה אחרונה בל ירדפו אחרי העניים וכי אדרבא לקרב את הרחוקים בזרועות אהבה וחמלה רבה,³⁷ ולדאבון לב כל רואה לא שתו לכם גם לזאת, נהפוך הוא אשר האכזרים לשונם הגבירו ובמחתרת הלשינו דברים בדויים באופן נורא ומבהיל וח"ו אבדנו כולנו אבדנו, שבעים יום נפשות רבות זקנים וישישים וחולים וחלשים היו אסורים בבית הסוהר מקום צחנה ובאשה על דבר המס פדיון הצבא,³⁸ גם מחו"ר הקהל חדש ימים היו אסורים במאסר המר, קצו בחייהם באו המים עד הנפש עד כי נאלצו איזה מבני קהלתנו (אשר להם בתים לשבת הבנויים מנדבת כ"ח וכדומה)³⁹ להשכין בתיהם ולקבל הלוואה סך כ"ב אלף גרוש צאג' לבד עשרה אלפים שנקבץ על יד בפשיטות העור מעל בשר העניים המרודים ונשתלם לאוצר הממשלה הרוממה יר"ה ומלכד חלק אנשי סילוואן העולה לערך חמשה אלפים גרוש שנשתלם ג"כ,⁴⁰ ואז הוציאו את הנאסרים הנ"ל. הלויים האלה תמכו יתדותם על גשמי נדבות אחינו מרחמינו באירופא אשר ע"י השתדלות הדר"ג⁴¹ יתעוררו נדיבי עם ברגש החמלה וממקומם יפנו ברחמים וישיטו את שרביט צדקתם למצות פקוח אלפיים ות"ק נפשות⁴² פדיון שבויים ממש! אוי לנו מה היה לנו, כי עד עתה אין קול ואין כסף! כן בדבר היוקר הגדול השורר בעירנו הק' אשר הוא חומר ביד ועד הספרדים לאסוף הון ועושר שמחים לאיד הכוללות לא הגיע לתימנים מאומה. בימים ההם נתחלק לכל עניי עירנו קמח חצי רוטל ולכל נפש ואת קהל התימנים לא התפקדו בתוכם!

שומו שמים! כלל גדול אמרו חז"ל בטר עניא וכו'⁴³ היש קהלה דלה כקהל התימנים? ערכם בדלי דלות גוועים ברעב ממש בפרט בימי תוגה ימי החורף הזה אשר רובם היו בבית האסורים

37 לא דייקו ראשי ק"ק התימנים כותבי האיגרת. אמנם הם פנו אל החכם באשי ואמנם אין ספק שכתב למנהלי ק"ק הספרדים להתנהג עמם ביושר. אך ב'החבצלת': (ח' ניסן תרס"ח, עמ' 212-213) נמצא העתק ממכתבו שבו גם הוסיף על כי לא גור על חכמי הספרדים לשלם עבורם את העסכרייא, אלא ביקש רק לפשר ולהשכין שלום ותו לא. כן זוהר שלא יתחברו לעדת מחרהרי הריב שכל רצונם לגזור התימנים מעל עדת הספרדים. יתר על כן, נאמר במכתב, עם קבלת מרותם של מנהיגי הספרדים יחזור השלום ויוטב מצבם החומרי והרוחני. מכתב חשוב זה נעלם עד עתה מעיני חוקרי תולדות התימנים בירושלים ועל כן טעו לא מעט בהערכת מצב הקהילה ב'1908.

38 אין זו הפעם הראשונה שהלכו יהודים למאסר משום מסי' הצבא. עוד בתרנ"ב טעמו זאת התימנים. על כן חשוב מאד לראות מאסר זה בפרספקטיבה הנכונה, דבר שלא נעשה עד כה (ראה: החבצלת, כ"ח שבט תרנ"ב, עמ' 146).

39 שוב לא דייקו כותבי האיגרת. ב'1908 כבר היו כמה וכמה בעלי בתים מבין התימנים שמשכנו בתיהם גם לצורך הלוואות אחרות שהיו דרושות מאד לבני העדה. כמו כן לא נדבה כ"ח בתים לתימנים, אלא ניסים בכר מנהל בית הספר מטעם החברה בירושלים השתדל, בסוף שנות השמונים של המאה ה"ט, להשיג לפועלים תימנים הלוואות מעשירי חוץ-לארץ כדי שיבנו בתיהם ב'נחלת צבי'. אין ספק שחלק מההלוואות הפך בהדרגה למענקים, אך חלקן הגדול הושב, והיה זה ניסים בכר שדאג לכך שהכספים יוחזרו. (הלוואות אלו, אגב, ניתנו רק לפועלים שכבר חסכו ניכר בכוחות עצמם).

40 לא סיפרו כותבי האיגרת שהסיבה שחלקם של אנשי סילוואן (כפר השלוח) שולם עלידי ועד הספרדים הוא משום שהם—בראשות מנהיגם, יחיה בן כה"ר יוסף צארים—לא איימו לפרוש ולא החזיקו ברעה שעל התימנים להקים ולארגן כולל לעצמם. הם גם פרסמו ברבים דעתם המנוגדת לפרישה ולפירוד.

41 הדרת גאווה.

42 מספר בני הקהילה בירושלים אכן עמד אז על כ-2,500 נפש. פירוט מדויק של האנשים, מקומות מוצאם, פרנסתם ושנת עלייתם מצוי ב'ספר הנפוס' אשר בארכיון ועד העדה התימנית בירושלים.

43 'אמרי אינשי: בטר עניא אזלא עניותא' (בבא קמא צב; בבא בתרא קעד; חולין קה; ערכין בג).

ומהם ובני ביתם נשארו עזובים באין לחם להשיב נפשם, וגם מרוב הגשמים הימים ימי סגריר היו בעד הפועלים עובדי פרך,⁴⁴ ומי כהחכם יודע פשר דבר מי המה הראויים לקבל התמיכה. אמנם אין מזל לישראל וכל המצר נעשה ראש! הנה כי כן בדם לבבנו בדמע עינינו מפילים אנחנו תחנונינו למהר לצאת לישיע אחיו, ורחמיו יקדמו פני ראשי ישראל רחמנים בני רחמנים העושים ומעשים לאסוף לנדחים קובץ תרומת הקדש ולהגיע מתן דמים על שם ראשי ועד קהל התימנים' ובזכות זה יזכה לישועות הנבאות ועיניו תראינה בנחמות ציון וירושלים בבא! עבדיו המבקשים על נפשם ומעתירים בעד עם ה' אלה שופכים לב כמים מצפים בכליון עינים לצדקתו וחמלתו חו"ר וראשי התימנים הבאים עה"ק.

יום י"ד אדר א' התרס"ח⁴⁵ ירושלים תובב"א.⁴⁶

(חתומים)

הצבי חיים בכ"ר סעדיה דמתי ס"ט	הצב"י אברהם בן סעדיה שח"ב הי"ו	הצעיר שלום יוסף אלשיך הי"ו ס"ט
הצעיר אברהם חיים אלנדאף יצר"ף	יוסף סעדיה הלוי ס"ט	הצעיר שלום יוסף עראקי כ"ץ ס"ט

(חותם ק"ק התימנים)

התשובה על האידרסע ראבינער שלום אלשיך וראבינער אברהם נדאף ראשי ועד קהל התימנים בירושת"ו.

איגרת ג

ב"ה

חיים וברכה למשמרת שלום, אל רוי"מ כבוד החכם השלם, נופך ספיר ויהלום, הנשר הגדול מבצר מעוז ומגדול איש אשכולות פאר המעלות דר' מ' גאסתר שליט"א,⁴⁷ ה' יהל נרו ועליו יציץ נזרו.

אחרי הברכה!

⁴⁴ ההתייחסות כאן בעיקר לפועלי הבניין. מזה עשרים שנה כבר היו קיימים תימנים במקצוע זה, ומאלפת פרשת הסתגלותם ועלייתם בדרגה. לעניין זה ראה גם: ש' דורי, חיים חדשים, תל-אביב תשל"ב, עמ' 19-23; א' ליואי, בנייונה, תל-אביב תשכ"ג, עמ' 102-103.

⁴⁵ איגרת זו נכתבה בעיצומן של ההכנות בקרב נכבדי עדת התימנים בירושלים להקים כולל לעצמם. כבר בד' בטבת תרס"ה, לפי תעודה הנמצאת בארכיון ועד העדה בירושלים, חתמו עשרות מפעילי התימנים על מסמך ההיפרדות מהספרדים ואף מנדבים כספים לשם כך. אולם מודעתם על ארגונם העצמאי מופיעה לראשונה בפומבי ב'החבצלת', רק בכ' סיוון תרס"ח (ראה שם, עמ' 334).

⁴⁶ תבנה ותכונן במהרה בימינו, אמן.

⁴⁷ שיחיה לאורך ימים טובים, אמן.

אם אמנם זה כמה פנינו אליו במכתבנו, זה כמה שפכנו לפניו מר שיחנו, זה כמה הודענו צער קהלתנו, זה כמה תארנו מצבנו, זה כמה גלינו אזונו פרשת העבר על עדתנו, ועד עתה ננעלו שערי תשובה בעדנו, עד עתה נכזבה תוחלתנו ונשארה מעל תקותנו ראשינו כגלגל ועשתונותינו מבוהלות במסתרים תבכה נפשנו, לבנו נמס ויהי למים, עינינו הרואות מאז שב אל נוהו נשכחנו כמת מלבו ובדפקנו שערי רחמים אין קול ואין קשב, הלא דבר הוא!

נפלאות נפלאים הלא אז בהופיע הדרתו על פני עיר קדשנו, לעין כל נראו אותותיו אות אהבה עזה וחמלה רבה, למראה עיניו שפט בצדק כי לק"ק התימנים ראוי ליתן חלק בראש כל הצדקות, ועל דברתו הבטיח כי תכף בבואו לונדונה, בעתה יחישנה, לאסוף לנדחים קובץ תרומת הקדש לא יחשה ולא יתן דמי לקול ענות התימנים וישתדל בכל עוז להעיר ולעורר הטובים והישרים בלבותם בעד התימנים בכלל, ובעד בית ת"ת בפרט, ובצירוף הסך חמשה מאות פראנק אשר ע"י השתדלותו פה הונף והורם ונמסר לידו,⁴⁸ שלח ישלח ברכה מרובה לפרוק מעלינו בראשונה עול החוב הרבוץ על בתי ההקדש, לבר אשר הבטיח לתמוך בסך חמשים פראנק מדי שנה בשנה אף גם יוסיף אומץ אצל נדיבי עמנו חובבי ארצנו שיתמכו תמיכה שנתית, ולראבוננו מאז ועד עתה לא זכינו להינות אף במאומה, אף לא מענה, מה זאת עשה אלקים מה זאת ועל מה נשתנו סדרי בראשית?

אמת ניתן לכתוב, חלילה לנו לחשוד כי רוח אחרת היתה בו, חלילה לנו לחשוב מחשבת פיגול כזה על איש דגול מרובות, אותו רק אות ראינו נאמן רוח ודורש טוב לעמו, בו רק בו הכרנו רגשי אהבת ישראל במלוא מובן המלה, הנמצא כזה איש אשר האמת נר לרגליו והצדק אזור מתניו, הנה כי כן על שאלתינו זאת אין פותר. לא יאמן כי יסופר שזה יותר משנה תמימה אשר קיבל מדינו ספרי קודש ישנים להיות לאות ולזכרון בבאו להיכלו, ועד עתה אין כל ואין כסף.⁴⁹ ואיה הבטחתו אשר הבטיח להרבות להיטיב תמידין כסדרן? פליאה דעת!

בזה הננו מהמודיעים ולפנים כי קהל התימנים זכו לברך ברכת הפרידה והמשלה יר"ה, אשרה וקימה שמהיום והלאה יהיה כולל ק"ק התימנים לברכה, וכל דבר השייך לקהלה יתנהג עפ"י ועד הנבחר מקרבם ולא ידי זרים ישלטו עוד בהם (כל זה נתפרסם בשערי העתונים)⁵⁰ ברוך פודה ומציל, אולם דין עק"א,⁵¹ כי למען הצל לקוחים למות, אנוסים היינו לקבל כסף בהלואה ולשלם את המיסים המגיע בעד שנה שעברה, ועתה זמן הפרעון הנה בא

48 במכתב גאסטר לאשתו מה-17.5.1907, נזכר אמנם מיד לאחר סיפורו על הביקור בבית-הכנסת של התימנים, על אסיפה גדולה שקובצה לרגל חגיגה שבועות בקרב יהודי ירושלים ועל 500 פראנק שנאספו בה; אולם לא נכתב כי הכסף היה מיועד לתימנים. אפשר שלתרומות צדקה אלו הם מתייחסים. הזכרת סכום זה אינה סותרת את הנאמר באיגרת א, ההבטחה על 55 נפוליאונים, שהם 1100 פראנק בקירוב.

49 ראה לעיל, הערה 10. אין הסבר מניח את הדעת מדוע גאסטר לא העביר לתימנים חובו על ספרי-הקודש.

50 לא ברור לאלו עיתונים התכוונו. לא מצאתי אסמכתא לעניין זה בחיפושי בעיתונות הארץ-ישראלית, אלא רק הכרזתם שלהם על היפרם מהספרדים ב'החבצלת' ובעיתונים אחרים (ראה לעיל, הערות 28, 45); אבל גם שלום תם בספר זכרונותיו (זכרונות מעליתם וישובם של יהודי תימן בירושלים, ירושלים תשל"ל), כתב על הפירמאן. אולם הוא עצמו מעיד כי ייתכן שחלו בזכרונותיו טעויות כלשהן (ראה ההערה ב'פתח דבר' לספרו).

51 עק"א—עיקרי אמונה.

והנושים כתרוננו סבבוננו ומנוחה הדריכונו, מה נאמר ומה נדבר, נוסף יגון באשר תשלומי המס בעד שנה זו ממשמש ובא ואנחנו לא נדע מה נעשה, על הראשונים אנו מצטערים, נפעמי רוח ואובדי עצות מאין יבוא עזרנו לשלם נשיינו מהעבר ומהנוכחי, עולמנו חשך בעדנו גדול כים שברנו ומי ירפא לנו!

אשר על כן אנה ידיד ה' וישראל; עינינו כלות ומייחלות לחוננינו ולסעדינו, בימין ישע יושיענו, ושזרחה שמש צדקתו ביפשא"ק⁵² להחיות העצמות היבשות בכל אשר השיגה ידו בטהרתו וברב חמלתו, טובה כפולה ומוכפלת הן הכסף מקודש מקודש ביחוד על החוב בעד הבית ההקדש גם הסך חמשים פראנק תמיכה השנתית, והיא העולה לעמוד בעזרה על המסים ידיו רב לו מה טוב חלקו ומה נעים גורלו, אשרי איש יעשה זאת ובן אדם יחזיק במעוז המצוה כי רבה היא. ברכת אובדים תבוא וזכות פקוח אלפים נפשות תגן עליו באלף המגן ויוכה לראות בנחמת ציון ובבנין אפיריון כנפשו ונפשות השופכים לב כמים מייחלים לחסדו ומחכים לתשובתו, עבדי ה' ועד ק"ק התימנים החותמים בכל ברכות שבמקדש ביום טוב לחדש סיון תרס"ח בא ס"י הן עת לחננה⁵³ לפק' פעיה"ק ירושת"ו.

(חתומים)

הצעיר אברהם חיים אלנדאף יצר"ף	הצעיר חיים בכ"ר סעדיא ס"ט	הצעיר שלום יוסף אלשיך הי"ו ס"ט
יוסף סעדיא הלוי נהארי ס"ט	הצעיר שמואל אהרון אכלופי ס"ט	הצב"י אברהם בן סעדיא שחב ס"ט
		הצעיר שלום יוסף עראקי כ"ץ ס"ט
חותם ועד חברת תורה אור דק"ק תימנים פעה"ק ירושלים ת"ו (גם בצרפתית וערבית) ⁵⁴	חותם ועד כולל ק"ק התימנים בעה"ק ירושלים תו"א (תמונת הכותל המערבי והכתובת בצרפתית)	חותם בית דין צדק לעדת התימנים בירושלים ת"ו (תמונת הכותל המערבי)

(על המעטפה חותם אברהם חיים אלנדאף לברו, 24.6.1908.)

52 ביפה שעה אחת קודם.

53 בגימטריה—668, כלומר תרס"ח. צורת התימה זו אופיינית מאד למכתביהם של התימנים.

54 מסוגי החותמות השונים ניתן גם להסיק על התארגנותה של העדה ועל מוסדותיה. אמנם ועד החברה 'תורה אור', שעסקה בחינוך, כבר קיים היה למעלה מעשור שנים, אך בית-הדין חדש היה.

Central Comittee	פור נתן לאביונים	בית ועד כולל
Der	צדקתו עומדת לעד (תהילים קי"ב)	התימנים בתוככי
Jemeniten	(תמונת הכתל המערבי)	ירושלים ת"ו
in	חזקו ידים רפות וברכים	
Jerusalem	כושלות אמצו (ישעי' ל"ה)	

Adresse: Rabbin S.J. Alcheih & Rabbin A. Alnadaf Chefs de la Communauté Isr. Jemeniten Jerusalem Palestine.

ב"ה ירושלים עה"ק ת"ו יום א' לחדש חשוון שנת התרע"א⁵⁶
בברכה ה' מציון ויראה בטוב ירושלים, הוד תפארת כבוד הרב מפורסם לשם ולתהלה, ראש
עם סגולה, חכם עדיף משכיל נבון לפני שמש ינון שמו מוהר"ר משה גאסטר שליט"א רב
הראשי לעדת הפורטוגזים בעיר הבירה לונדון וכל מדינות בריטניה הגדולה.
רב חסד!

זה איזה פעמים אשר הקהלה הגדולה לאלקים כוללות התימנים היושבים לפני ה' ההר הקדש
בירושלים בצר להם ממצוקות בא בכתובים אל שערינו שערי רחמים לבקש על נפשם
ולהשתדל לטובתם ולהביט עליהם בעין החמלה, להיות עיניו פקוחות על כל מפלגות עם ה'
דרי מעלה בקודש פנימה. ואם כי עדיין לא זכו עניי כוללנו להינות מזיו תשובתו הרמתה לבם
בטוח כי בצדקתו שם לבו הטהור לענין בקשתם בכל עת ועדן, ואת כל אשר מצאה ידו
בטהרתו לעשות אתם לטובה אות עשה בהיות ידוע כי קה"ק התימנים המה סמל העניות בין
מקהלות אחינו אשכנזים וספרדים היו יען שאין להם שום עזרה ממדינתם בהיות אשר גם שם
שורר עניות נורא. הכוללות פה מצבם איום מצטמקים באופן מבהיל. המון עם בני ישראל
רעבים גם צמאים אין לפנייהם פתרון לשאלת מה נאכלי זקני העדה חכמיה סופריה אלמנותיה
יתומיה עולמם חשך בעדם. בכל פרשת העבר ענן תוגה פרוש עליהם שמש הצדקה זורחת רק
על כוללי שאר המפלגות, והתימנים בעוצר רעה ויגון, אהה! מרוב צערנו הרחבנו הדיבור
והאמת נהדרת כי למען לא להלאות על גאון תורתו שמנו קו לקצר באומר ומגמתנו פה
להתחנן לו ולבקש מלפניו בדבר שבידו הגדולה להושיט שרביט החסד, ולו הכח עוז ומשרה
לעמוד אתם בעזרה. בדמע דם נערך מכתבנו זה ועיניו לנוכח יביטו אל דמעות העשוקים!

55 האיגרת נכתבה על נייר מיוחד, שכותרתו מודפסת ומספר רב של מכתבי העדה התימנית מהשנים תר"ע-תרע"א וגם לאחר-מכן נכתב על ניירות אלו. אכן למדו התימנים משאר הכוללים כיצד למסד את עניין הנדבות השונות ודפו השני של המכתב (המצולם בזה) שהיה חלק מכל האגרות בשנים ההן—יוכיח! גם נושאה של האיגרת מצביע בבירור על ההתפתחות שהלה ככולל התימני לכיוון זה.

56 בארכיון גאסטר נמצא מכתב זהה לאבא ווערנר (תקצ"ז-תרע"ב), בנו של הרב יעקב וורנר מטעלו ששימש כרב קהילת מחזיקי הדת במזרח לונדון מתרנ"א ועד לפטירתו. הרב הראשי של קהילות בריטניה אדלר קיבל גם הוא עותק דומה. אגב, בארכיון ועד העדה בירושלים מצויים העתקים של מכתבים רבים בעניין קיפוח התימנים בחלוקת הצדקה על שם מונטיפיורי, ומסתבר שעד מלחמת העולם הראשונה, לפחות, לא נתישרו ההידורים בעניין זה.

הנה זה שנים שקהלת התימנים נפרדו מקהלת הספרדים בטח ידוע לגאון תפארתו כל הענין בפרטות, וכוללות התימנים אין להם עוד שייכות עם כוללות הספרדים, זולת בדבר חלוקת כסף הקדשים פרי צדיק עזבון השר קדוש יאמר לו סיר משה מונטיפיורי זצוק"ל בהיות שהכסף הק' תמיד בא לידי מנהלי כוללות הספרדים ועושים בו כרצונם, זה באות אשר חו"ר ועניי הספרדים כבר הם מגרילים פעם שנית וחכמי ועניי התימנים לא זכו להשלים גורלם פעם א' וזועקים ואינם נהנים וזאת למודעי כי לפני שנתיים כאשר הגיע עת גורל כסף התרומה הנו' התרפסנו לפני ועד הספרדים ולפני ממלא מקום חכם באשי לתת חלקנו עפ"י האמו"ץ⁵⁷ ואחרי כל ההתרפסות זכו לכוללנו לשני ת"ח ואלמנה אחת. ובשנה שעברה עוד הפעם התרפסנו לפניהם לתת לנו חלק לכל הפחות כהמערבים שמזכים להם בג' ת"ח ועני א' ואלמנה א' וסוף דבר כי קהלתנו נדחים היו מדחי אל דחי. האמת ניתן לכתוב כי אז הוכחנו אותם על מעשיהם אשר לא כדת ופה מלא אמרנו להם כי נודיע צערנו ברבים ובפרט להשרים בלונדון ה' עליהם יחיו. חו"ר ועד כולל הספרדים הבטיחו אז בהן צדק כי כוללנו לא יהיו עוד נגרעים וכי בשנה זו חלק התימנים ימנה כחלק המערבים. לתומנו מאמינים היינו לדבריהם אלה, ובעבור זה עברנו בשתיקה ולא יצאנו מהמודיעים לגאון תפארתו ואף לא להפקודים ושרי צבאות ——— והנה לדאבון כאשר הגיע הכסף ליד הרה"ג וכו' מ"מ ח"ב וראש"ל מוהר"ר נחמן בטיטו⁵⁸ שליט"א וועד הספרדים לא עמדו באמונתם ואחרי כל ההתרפסות לא נתנו בעד כוללות התימנים רק עבור שני ת"ח ואלמנה א' ועד הנו' הם באחת שכל ענין הצדקה הלזו לא נכרא אלא בשבילם. ובכן מצאנו חוב קדוש להשמיע להדר"ג את קול מן המצר בשם הקהלה הק' כי ישתדל אצל השרים לפקוד פקודה רוממה על ועד הספרדים להשיב את הגולה. ונשפל קול התחינה מפילים תחנונים כי לימים יבואו ישלחו הצדיקים שרי החסד בלונדון את חלק כוללנו ישר ע"ש חו"ר ופקו"מ כוללנו כפי האדרססא הנרשמת והנה רצון פה העתק מכתב ישר לדברי אמת אשר נמסר מבית ועד כוללנו לחו"ר ועד כולל הספרדים מחכמת אלקים אשר בקרבו יבין הדבר לאשרו ויחרוץ משפט על העבר ועל העתיד ושמש הצדקה תאיר בכנפיה על התימנים עניים מרודים כחפץ ורצון המנוח השר המרומם צדיק צדקות אהב סיר משה מונטיפיורי ז"ל אשר כל ימיו הקדיש לטובת עמו ועמד בעזרה לכל כושל צדק לפניו יהלך ונשמתו תעלה במעלות קדושים. ולמען יגמר הדבר בכי טוב לכבוד ה' ולכבוד ירושלים עיה"ק ת"ו מלאנו את ידי הרב וכו' בנש"ק מוהר"ר יוסף הלוי נהארי⁵⁹ המצר בצרות עמו ואחיו כי יבוא בהיכלו כבוד אומר כולו ומיד ליד ימסור את המכתב הזה בטוחים

57 האמו"ץ—האמת והצדק.

58 נחמן בטיטו (תרי"ו-תרע"ה), רב הכולל לעדת המערבים בירושלים, ישב על כס הרבנות הראשית בעיר כרש"ל צ מכ"ה בשבט תרס"ט עד ה' בחשוון תרע"ב—התפטר או מפני ריבוי המחלוקות.

59 יוסף הלוי נהארי הוא פרשה מופלאה כשלעצמו. איש זה שימש כשר"ר הקהילה למזרח הרחוק והצליח לאסוף תרומות נכבדות, ולא עוד אלא שתיקן הסכמים עם קהילות אחדות (כשנחאי, למשל), שישלחו תרומה שנתית לקהילה בירושלים ולא יוטרדו עוד על-ידי שד"רים מהתימנים. אחרי-כך נשלח כשר"ר למצרים, ולאחר שליחות מצלחת זו—לבריטניה; בארכיון ועד העדה התימנית מצויים מסמכים רבים המעידים על פעילותו העניפה.

החכם ד"ר משה גאסטר והקהילה התימנית בירושלים

אנחנו בצדקת גאווה כי שועת עניים ישמע וצעקת דלים יקשיב יאזין ויושיע ארון השלום
ישפות שלום כנפשות המשתחווים בק' בשם אלפי נפשות כוללות התימנים מדברים בצדקה
וחותמים ביום ר"ה חשון דהאי שתא חיים ברכה שלום⁶⁰ לפק' פעיה"ק ת"ו!

(חתומים)

הצעיר יחיה שלום
סרי לוי הי"ו ס"ט
שמואל בן אהרון
הי"ו

הצעיר יוסף סאלם דאר
ס"ט
שלמה כלב הי"ו

הצעיר שלום יוסף אלשיך
ס"ט
הצעיר אברהם חיים
אלנדאל יצר"ף

הצעיר שלום יוסף עראקי כ"ץ ס"ט.

חותם הועד הרוחני
בק"ק התימנים ירושלים
ת"ו (הכתובת גם בצרפתית וערבית)(תמונת הכותל וכן הכתובת בלועזית).

חותם שלום עראקי כ"ץ
ראב"ד ק"ק תימנים
(תמונת הכותל וכן הכתובת בלועזית).

מועץ ביהמ"ד יצורים

ישראל גוי אחד בארץ שלה את משה צדקנו בבוא
אחיכם המקור את כבודכם

יעקב דוד רידב"ז

ואלו נגרשין ואיני שורות האומר מלואים לדברות הראשונות
גיא בשבאתי לעיר קרשנו תובביא בתוך עולי רגלים על חג
השבועות תריסר בקרית את התה והישיבה מאחינו התימנים שלישיא
המצאתי הכל עצהוים וברוך כלל אחינו התימנים וראי ה' מרבים ושתהגים
בעהק על סתרת קודש ומגדלים בניהם לתורה וליראה ורוחקם ולחצם
ידוע לכל ומהראוי לעזרם ולסעדם.

הכליח עשרה ימים לירח סיון תריסר לפק

נאם יעקב דוד רידב"ז

תעודת הרה"ג וכו' בזה"צ דק"ק אשכנזים היו

בעיהוק ירושת"ו

ב"ה. הישב ניכר לנו ח"י הרב הנאון הגי היריבז שלישיא החל וגם
אנהנו ידענו כי אחינו התימנים מתנהגים עיר התורה ויראת ה' ומסבלים
בלחץ הרוק נורא ומצוה רבה להיות למשען להם בכל מה דאפשר
והש יום יד סיון התימנים עזיחק ירושלם הובביא.

נאם ליטמאן דוד במהרי"ד {
נאם יוסף יהודא ברוי הלוי דל {
נאם אברהם בלאיא מיה דוד הכהן וד' {

תעודת הרה"ג בדה"צ ק"ק ספרדים היו בעיהוק ירושת"ו

מבני אחינו כולל התימנים בירושתי נורא מאד. עוני איום משתד
בעתם במלא המבוק, ובכ"ז מתחזקים הם ביראת ה' ובתורה כידוע ומסורסם
ולענות כאל אשר קדלחם גדלה עד ערך אלפים נפשות (כ"י) רובק על
מנהלי הכולל עול גדול ונורא. הוהקת בית תת לתשבי. ישיבה
לתיה העוסקים בתורה לשיש. כלכלת עניהם ויתומים ואלמנות כאשר
כ"ז כבר יתנו עידיהם ויצדקו כל הרבנים הגדולים אשכנזים וספרדים
החתומים בזה, ובכ"ז אף דינו הנוק עמהם ומבקשים רחמים עליהם
מכל אחבי לעזרם ולתמכם איש איש במסת ידו כבדת ה' אשר נתן
לו, וכנרד מצוה רבה אין ערך אליה, ובשכר זאת תאייכו ימים
ושנים בעושר ואושר וכבוד והדר, תתנו ותחתמו בספר חיים טובים
ויסלא ה' מטאלותיכם לבובה אמן ועדא היש בעיהוק ירושת"ו בשיא
לח רחמים ותחסיה.

הצער	הצער	הצער
אברהם פילסוף	אברהם עזריאל	גבריאל שברי
ה"ג	ה"י ס"ס	ס"ס

תעודת הרה"ג וכו' קשית מהירי יוסף חיים זאנענפעלד שלישיא

אנכי הבעדת זכיתי לבקר את הישיבה הנורית משה והתת
של תינוקות שלכר אשר לאהיו קק התימנים שבפעיהק תיו הנוסד
ע"י טובים השנים כבוד כ"ז וכ"ז מהירי שלום אלשיק, וכבוד כ"ז וכ"ז
מהירי אביהם אלנדאף היו ומצאתי אותם לומדים בסדר נכון וחתוקן
ועוסקים בטאונה במלאכת שטים אבל ניכר מכותלי ביתם כי נצרך להם
תמיכה במדה גרושה, וידוע לכל גורל דוחקם מאז באו לשכח אל
הקודש, בכ"ז תערב חן מליצתי לרשום על הגליון לעזר נדיבי אחינו
שיתמלאו ברגשי קרש וברחמים גדולים לתמוך בימינם להגדיל התורה
ולתאודיה ואשרי הוהקת במצוה גדולה הלזו ויכולה היא שתגן בזה ובבא
ויזנו לראות שובע שטחית וירושלם בניה ובניה בתוכה שתולים
כעתידת לב נפש שוהר טוב ומבסק רצון המחבה לישועה קרובה היום
יום ב' החדש מרחשוון ש' מבורכת לפק!

ה"י יוסף חיים זאנענפעלד

מאמם מקום לא הובאו בדומם יתר התעודות שנאוני ונריבי ארץ העירא
איש על דגלו מעיד בגדלו היה בספר הוטרון דבוללתי.

תקנות קבועות

זכיות החברים והמתנדבים ומאספי הצדקה

א) בשנתות ומועדי קודש יתברכו כל המתנדבים וכל העושים
המעשים ומאספי הצדקה לשם כוללנו בכלל ורשם ישיבת תורת
משה ות"ת תורה אור בפרס כבודת מי שברך לפני ספר
תורת ה' בכל בתי כנסיות!

ב) בכל יום ד' (שהוא תענית לוקני חברת תהלה לרד"י) יתפלל
גם בעד החברים המתנדבים החדשית או שנתית על שלומם ואושר
הצלחתם.

ג) בארבעה פרקים בשנה ילכו בני הישיבה תרם להתפלל לפני ה'
אצל בורתל המערב"ז בעד שלום החברים והמתנדבים ובכאי הצדקה
המשודלים לשובת כוללנו בכלל ולשובת התת והישיבה בפרס לסמן
יאייכו ימים, ושנים בפרס ויצליחו בכל אשר יסנו.

ד) פעמים בשנה בירח ניסן וחשירי ילכו עשרה סגבתי הישיבה על
קבר רחל אמנו לישא רנה ותפלה בעד שלום החברים והמתנדבים
ובכאי צדקה.

ה) בבית הועד דכוללנו יתברו על לוח שמות החברים והנבאים
הגוברים הנכבדים לשם ולתפארת ולזכרון עולם קהילת ה'.

ו) כל איש או אישה אשר יתן כסף קדישה נדבך לבו ובסף שנת
עשרה פראנק (או ארבעה רוב"ט) לשנה יזכה בכל הזכיות שבפעמים הגוי

ז) החברים הקבועים עפי תקנה זו לאחד איש בתורע לפה יום
היאצו שלהם בכל שנה ושנה יזכרו אהר התלמידים שהישיבה ללמוד
משניות ולהתפלל לפני התיבה עם אמירת קדיש וההלל ט'
לעלוי נשמתו בבית מדרש הישיבה ותפלה אסר (מנחה נבונה)

ח) האיש אשר נדבה רחמו אותו סך כ"ה (25) פראנק לשנה או
ר"ן (250) סינק בפעם אחת יקרא בשם חבר החוקי ויזכה בכל המל
ועוד יזכה שלאחד איש ילמדו י' מבני הישיבה כל שנה ראשונה
לעלוי נשמתו.

ט) אשר ינדב ת"ק (500) פראנק נדבה ראשונה וזכה כ"ז כל
התקנות הגיל ועוד ילמדו י' מבני הישיבה כל שנה ביום האחד צי"ט
לעלוי נשמתו.

י) המתנדב במנחה לקנות או לבנות בית ק"ן קייט עטר הכולל
או להתת הישיבה יקרא בשם חבר סיסר ויחוק שמו על לוח אבן
שיש זכר עולם ויקים בו מש ונתתי להם בבית ובחומות יד ושם
טוב מבנים ומבנות וכו' ולאחר איש לבד זכיות הנוכחים בפעמים
הקודמים עוד ילמדו עשרה תלמידי חכמים משניות כל שנה ראשונה
וכן בכל יום היאצו עד ביאת הגואל!

יא) החסין להוסיף בצדקותיו ולהרבות בכויותיו, או יתנו להגבאם
וכל אשר יבטיחוהו יכתב ויהתם בספר לזכרון והיה זאת להובא לשמור
ולעשות ולקיים בעה"י וכדאי היא הוהקת האות להגן עליו ועל זרעו
לעד ולנצח נצחים.

יב) אם ח"ו יקרה מחלה וצדיה (שלא תבוא) על אחד מהחברים
והעושים עליו להודיע למנהלי הכ"ו והישיבה לטען ויקשו רחמים
בעדו לפני בורתל המערב"ז ובחולקת שכן יזל לעלוי נש'
ימביה ור"ש שבו יציעא חכות הצדקים הגו חכות עיהק ירושלם תי'
יחכות מצות פקוח אלפי נפשות כדאי היא שתעמור לו להצילו מכל
ציצ ובכל נע ומחלה ויאיד ימים ושנות חיים בשובע שמחת
סעוד אביר.

יג) כל אלו התקנות והזכיות מתוכים הנבאים וראשי הועד הכללי
לקהלתנו. לאשר ולקיים בלי שום שינוי כלל.